

Text apărut pe www.poezie.ro

Învățăm împreună (9)

tehnica literara

(Rima)

de *Rodean Ștefan-Cornel*

2008-10-04

Notă:

Acest text nu este o lucrare de cercetare științifică, un eseu, o lecție, sau un instructaj. El conține doar câteva note de studiu, personale, elaborate de subsemnatul pe timpul parcurgerii unei bibliografii pe care am considerat-o absolut necesară pentru inițierea mea în unele “taine ale scrisului.”

1. Definiție și rol

Rima constă în perfecta asemănare a finalului între două cuvinte, cel puțin începând cu ultima vocală accentuată.

Rima este un element important al versificației, un ornament unanim adoptat în limbile neolatine, apărut, însă, mult mai târziu decât ritmul. Veacuri îndelungate, nu numai opera poetică greacă și latină, dar și cea sanscrită, ca și cea a Extremului Orient, au fost lipsite de această ornamentație. Rima s-a generalizat în literatura occidentală pe vremea trubadurilor, dar ea se pare că a apărut în folclorul poetic al Europei Centrale și Occidentale în epoca migrațiunii popoarelor.

Fiind un fenomen auditiv, înrudit cu melodia, versurile care rimează prezintă o mare analogie cu două fraze muzicale care se încheie la aceleași intervale.

Pe lângă acest efect eufonic plăcut, rima are și o funcție metrică, ea marcând terminarea unui vers, sau acționând ca organizator al strofei.

2. Principalele tipuri de rimă

După cantitatea și calitatea sunetelor care intră în componența ei, rima poate fi:

- rima simplă, sau suficientă, care cuprinde numai finalul indicat în definiție, adică pe acela începând cu ultima vocală accentuată (“golan – borcan”; în acest exemplu, ultima vocală accentuată este “a”, iar terminația “an” este identică la ambele cuvinte);
- rima complexă, sau bogată, care mai include, în plus, și un număr de sunete anterioare accentului respectiv (“golan – molan”; în acest exemplu, în plus față de terminația suficientă

“an”, rima mai cuprinde consoana anterioară “l” și vocala “o”, astfel că sunt identice terminațiile “olan”).

După poziția pe care o au unele față de altele într-o strofă, rima poate fi:

- împerecheată, atunci când versurile rimează, între ele, succesiv, două câte două (după schema: “aa bb”);
- încrucișată, atunci când rimează primul vers cu al treilea și al doilea cu al patrulea, alternant (după schema: “a-c b-d”);
- îmbrățișată, atunci când primul vers rimează cu al patrulea și al doilea cu al treilea (după schema: “a-d b-c”);
- variată, sau amestecată (mai ales la fabule);
- redublată, atunci când se succed trei versuri, sau chiar mai multe cu aceeași rimă;
- monorimă, atunci când aceeași rimă este reluată la mai multe versuri care se succed, sau la toată poezia;
- univocă, atunci când întâlnim potrivirea, prin repetare, a aceluiași cuvânt.

Cele mai întâlnite (și mai apreciate) se pare că sunt primele trei tipuri, în timp ce ultimul este de evitat, iar monorima, se spune că nu prea are pretenții artistice deosebite.

3. Calitatea rimei

Calitatea rimei nu constă doar în abundența sunetelor pe care le cuprinde. În acest sens, poetica vorbește de rimele de o slabă calitate, denumite “facile” sau “ieftine”.

Rimele facile:

- rime obținute prin simpla flexiune gramaticală, chiar dacă sunt destul de bogate (furat-jurat, pornim-venim, văzând-crezând, iubește-izbește);
- rime obținute prin utilizarea unor sufixe de diminutiv sau augmentativ (copilaș-drăgălaș, puișor-fulgușor, poeniță-grădiniță, frumușel-ușurel, pietroi-greoi);
- rime obținute prin terminații cu care unele adjective se formează din verbe sau substantive (mânios-fricos-gustos, cântător-băutor).

Grija firească de a ne feri de rime facile nu trebuie să ne ducă în extrema cealaltă, de a exagera cu tot felul de combinații de cuvinte scurte și de particule ajutătoare care să rimeze cu alte cuvinte, deoarece, se știe, rima este bine să decurgă firesc din rostirea versului, nu trebuie să pară forțată. Un fel de “culme” a forțării rimei am întâlnit-o recent, într-o carte umoristică, în care autorul, un foarte iscusit versificator, în opinia mea, într-o epigramă, pune să rimeze un cuvânt și doar prima silabă din alt cuvânt, pe de o parte, cu alt cuvânt, pe de altă parte; adică, primul vers se termină: “...când ra-“ (“ra” de la “rapid”, dar “pid” este începutul versului al doilea), iar al treilea vers se termină: “...mândra”; e adevărat, “când ra-“ rimează cu “mândra”,

dar cu ce “artificii”!?!?

În legătură cu rimele “neconvenționale”, un detaliu controversat în literatura română l-au constituit celebrele rime eminesciene “Tisa – plânsu-mi-s-a” și “gândul – înseninându-l”, împotriva cărora s-a pronunțat Hașdeu, prin butada “Românii s-au ales cu/Puțin din Eminescu” și prin versurile (fără rimă): “Nu-i poezie rima. Homer și-Anacreonte,/Virgiliu și Horațiu n-au stat a făuri/Pe “Tisa – plânsu-mi-s-a...”, sonore chițibușuri/Pe-o cârțiță menite s-o schimbe-n elefant...”. De altfel, deși el însuși a fost un talentat versificator, Hașdeu, o lungă perioadă de timp s-a pronunțat chiar împotriva rimei, în general, considerând-o o “copilărească înzorzonare”.

O altă problemă delicată privind calitatea rimei, întâlnită, din păcate la mulți autori este cea a asonanțelor.

Prin asonanță înțelegem asemănarea parțială a porțiunii finale la două cuvinte, fără a se respecta condiția minimă de rimă suficientă. Asonanțele apar des în versurile populare și nu provin dintr-o elaborare de înaltă artă cultivată. În poezia populară, naturalețea și spontaneitatea asonanței îi dau un farmec deosebit, pe când în creația unui poet cult, care lucrează deliberat, asonanța sună fals. În unele materiale, asonanța mai este denumită impropriu “rimă săracă”, dar de fapt ea nu este acceptată ca rimă, decât în creațiile populare. Pe de altă parte, nu este indicat să folosim în loc de “asonanță” expresia “rimă săracă”, deoarece, în versificația franceză, prin acest termen se înțelege, corespunzătorul, în română a rimei simple, suficiente și s-ar putea crea confuzie. Cele mai răspândite asonanțe sunt terminațiile: ind-int, ând-ânt, irt-it, urt-ut, âna-una, alt-at, ard-ad, ad-at ș.a.m.d.

Dacă asonanțele se observă mai ales citind, nu neaparat ascultând versurile și, de multe ori pot scăpa unui ochi mai neatent sau unei urechi mai puțin antrenate, sunt și cazuri, din păcate, în care unii autori nu simt unitatea dintre rimă, ritm și măsură și fac greșeli foarte supărătoare pentru auz în ceea ce privește rima, deși, aparent, din punct de vedere grafic, terminațiile ar fi identice. Astfel, uneori nici nu mai este nevoie să analizezi terminațiile începând cu ultima vocală accentuată, pentru că să-ți dai seama că “undeva” nu rimează cu “Deva”, sau că “Venus” nu rimează cu “nu-s”.

În episodul următor, voi încheia serialul “Învățăm împreună” cu postarea unor note referitoare la licențele poetice.

Precizare:

În selectarea, sistematizarea și prezentarea informațiilor de mai sus s-au folosit lucrările ”Dicționar de termeni literari”, Editura Științifică, 1970 și ”Inițiere în poetică” de Eugeniu Speranția, Editura Albatros, 1972